

ADAM SANAT

Sayı 187, Ağustos 2001
ISSN 1300-154X

Sahibi : Adam Yayıncılık ve Matbaacılık A.Ş. adına İnci Asena
Genel Yayın Yönetmeni : Memet Fuat (1985-1999)
Yayın Yönetmeni : Turgay Fişekçi
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü : Sevgi Tuncel

MARX'I ÖZGÜRCE YORUMLAMAK	5	Serveri Tanilli
YAZBAŞINDA ÜÇDİZE SATIRLAR	12	Nermi Uygur
RESİM KORKUSU	15	Vedat Günyol
ANTIOCHIA'DA ZAMANA YENİLENLER	19	Uğur Kökden
OKUMA GÜNLÜĞÜ	27	Eray Canberk
OLMAMIŞ BİR ROMAN	34	Semih Gümüş
ROMANDA TOPLUMSAL ÇEVRE	42	Tank Özcan
HÜZÜN LABİRENTİ LIÉGE	50	Feridun Andaç
SALKIMSÖĞÜTÜN TÜRKÜSÜ	59	Evin İlyasoğlu
OSMAN DİNÇ'İN HEYKELLERİ	66	Mustafa Okan
"YA BEN ÖLEYİM Mİ SÖYLEMEYİNCE?"	72	Bertan Onaran
BİR "ESKİ TÜFEK": DERVİŞ	79	Tülay German
"GENÇ" SANAT VE GENÇ SANATÇILAR	83	Kaya Özsezgin
ELEKTRONİK GÖRÜNTÜ SANATI	88	Alper Altunay
HEMINGWAY'E MEKTUP	92	Ersin Salman
KITAP DEĞİL BETON ÇİVİSİ	94	Altay Öktem

ŞİİR

Cevat Çapan, 10-11; Özdemir İnce, 16-18; Refik Durbaş, 25-26;
Yaşar Miraç, 33; Tuğra - T. Günersel, 41; Müslim Çelik, 49;
Oğuzhan Akay, 58; Hakan Savlı, 71; Nazmi Ağıl, 78;
Nilay Özer, 82; Gonca Özmen, 87.

BU SAYIDAKİ HEYKELCİ

Osman Dinç, 66-70.

KAPAK

Düzenleyen : Lowe Lintas AŞ.; Heykeller : Osman Dinç.

ADAM SANAT Aylık Sanat Dergisi; **Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi** : Küçükparmakkapı sok. No : 17 80060 Beyoğlu-Istanbul; Tel. : (0212) 293 41 05; FAX : (0212) 293 41 08. **Dizgi** : Adam Yayıncılık ve Matbaacılık A.Ş. Dizgi Birimi; **İç Baskısı** : Şefik Matbaası; **Kapak Baskısı** : Ana Basım; **Dağıtım** : BIRYAY A.Ş.; Gönderilen yazılar basılsın basılmasın geri verilmez. **ABONELİK** : Abonet tel. : (212) 222 83 32 – Abonet faks : (212) 222 27 10 – Abonet email : abonnet@abonet.net – Abonet web : www.Abonet.net **İlan Koşulları** : Kapak içi ve iç tam sayfa (siyah-beyaz) 150.000.000.TL; iç yarım sayfa 75.000.000 TL.; Fiyatı : 1.250.000 TL (KDV'li); Kıbrıs 1.500.000 TL.

OSMAN DİNÇ BUĞDAY: CAM: DEMİR

Mustafa Okan

Geçmişin Gidişini Karşılama Biçimlerimiz

Hayat değişirken kişisel-toplumsal seçimler belirler değişimin karakteri- ni. Bireysel ya da toplumsal hayatın geçmişine doğru çıkılan yolculuklar, ço- ğunlukla, değişmekte olanı denetim altına alma çabasıyla ilgilidir. Geçmişin kimi öğelerini kalıcı kılma isteğinin bu süreçte bir yer edindiği yadsınamaz. Kalıcı kılınmak istenilen her ne olursa olsun ona yaşama hakkı verecek olan zamandır.

Osman Dinç'in zaman içindeki yolculuğu, bir gerçeklik olarak geçmişe dönüştür. Böylece, işlerine yön veren tavrı, gerçekleri söyleme biçimi olarak görmek gerekir. Yoksa bu zaman içi yolculuk, nesnelere yaşantıya bağlı ol-mayan bir düşsel gezi tasarımı olarak boşlukta kalırdı. Dinç'in içinde canlı tutmaya özen gösterdiği hayatın geçmişi, kentli kültürünün neredeyse tü- müyle terk ettiği başka türlü bir yerleşik hayattır. Bu terk ediş, Türkiye top- lumunun kent kültürü üretemeyen kentlerinde arabeskleşmeyle sonuçlansa da Osman Dinç'in kentlileşme serüveni işlerine kendi hayatının farkında olan bir bireyin bilinçli tavrı olarak yansır.

Sanayi toplumu bir başka yerleşik hayat kültürünü yenilgiye uğrattıktan sonra yenileni anlamak için daha çok çaba gösterir olmuştur. Belki de bu, yeni insanın kendinden koparıp attığı ne varsa, onları yenilgisinin diğer yüzü gibi görmeye başlamasındandır. Bu görüş ne getirebilir? Osman Dinç, nelerin değiştiğini bilmeden yaşanamayacağını göstermek ister gibidir. Bu nedenle onun ürünleri, yenilgilerden öğrenecek ne çok şey olduğunu bilenler için geçmişe özlem nesnelere değil, yenilgilere sahip çıkma nesnelere dir.

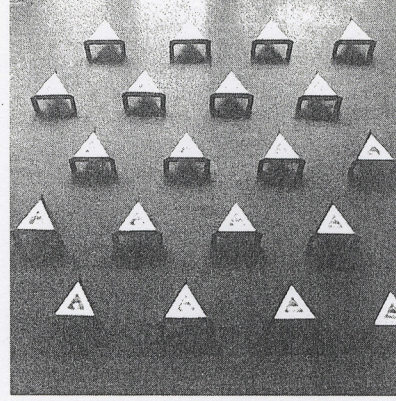
Şimdiki zamanda hayatın işleyişi, insanın biçimlenmesini denetlemek üzere tasarlanmış bir makinanın kusursuzca çalışması gibidir. Makina yalnız- ca bugünün nasıl yaşanacağını değil geçmişin nasıl algılanacağını da belirle- yecek biçimde işlemektedir. Buna, *hatırlamanın biçimlenmesi* demek daha doğru olur belki de. Hatırlamayı, şimdiki zamanı hiçe sayan bir anılar/nesne- ler taşımasını dönüştüren popüler bellek ayarlama tarzından uzak durmanın yollarını arar gibidir Osman Dinç. Bunun bir yolu olarak da dünyayı biçimle-

mekle kendini biçimlemeyi iç içe geçirmeyi isteyen her bilinçli eylemde olduğu gibi, kendi hayatını anlamayı hayatın bütününe anlamakla bileştirmeyi öneren öykülere aracılık eden nesnelere üretir.

Osman Dinç'in işlerine taşıdığı nesnelere toplumsal rolleri olan nesnelere dir. Nesnelere rollerinin birbirleriyle ilişkili olması ürünlerin anlam ilişkilerini neyin oluşturduğunu da gösterir. İşlerine taşıdığı nesnelere hayat içindeki rollerinden koparmayan Dinç, böylece, alınıladığı nesnelere kadar onlara anlam veren yaşantıları da önemsemediğini göstermiş olur. Çünkü nesnelere toplumsal rollerini insanlar aracılığı ile gerçekleştirirler; böylece toplumsal devinin bir parçası haline gelirler. Osman Dinç'in sözünü ettiği "ortak bellek" bu toplumsal devinim olsa gerekir.

Ne var ki, bu ortak bellek, unutulmakta olan kültürel formların ürettiği yaşantıların yerelleştirilmiş öyküsü olarak görülmez Osman Dinç'in işlerinde. Burada sanatçı kendisini nesnelere özel koşullarını belirleyen bir konuma yerleştirerek nesnelere ardında duran öykülerin öznel yanlarını korur. Bu özneliği onu kendi küçük evreninde sıkışıp; kalmak bir yana, birbirinden uzak coğrafyalarda üretilmiş nesnelere özel öyküler üretmeye elverişli olduğunu göstermekle daha büyük bir evrende dolaşıma sokar.

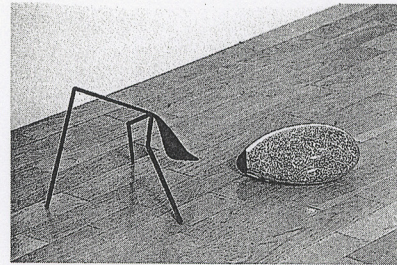
İnsan tasarladığı nesnelere bir yandan da hayatını değiştiriyor kuşkusuz. Tasarlama süreci neredeyse bütünüyle insanın egemenliğinde olsa da nesne kullanılabilir duruma geldikten sonra bir anlamda bağımsızlığa kavuşur. Her kullanım anında nesne kendi özelliklerini dayatı-

Çin Masalları, 1988 (demir, cam, beton)

yor olmakla değişme arzusunu da ortaya koymuş olur. Çünkü, her nesnenin özellikleri aynı zamanda onun olanaklarının sınırlarını da çizer. Nesneyi itilip kakılmaya mahkum olmaktan kurtaran şey yalnızca onun sunduğu olanaklar değil aynı zamanda taşıdığı sınırlılıklardır. Nesneyi etkin özne durumuna getiren bu kışkırtıcı durum, nesneyi kullanıma da kişisel öyküler kurgulamaya/yaşamaya açık tutar.

Nesnelere insan davranışlarını belirlemedeki bu yetenekleri, içinde buldukları kültürel ortamın ka-

Eski Bir Hikâye, 1995 (buğday, demir, cam,)

rakteriyle ilgisi bakımından ele alındığında evrensellekle yerellik arasındaki geçişimi görmenin yolu açılır. Osman Dinç'in nesnelere, hem üretildikleri tarihsel dönemin hem de kullanımında kaldıkları sürecin başka başka kültürlerdeki sonuçlarını dikkate alarak kurgulanmışlardır. Aslında her nesnenin bir başına yaşadığı serüven, benzerlikleri ayrımlarından daha çok olması bakımından evrenseldir. Osman Dinç, içinde büyüdüğü kültürün ayrımlarını ele-yerek değil, ayrımları, benzerlikleri ortaya çıkarabilecek şekilde kullanarak başka kültürel ortamlara da yerleşebilen işler üretmiştir.

Yaşam Deneyimlerinin Tarihi Olarak Demirin Tarihi

Osman Dinç'in işlerinde demir, bir bakıma, kendi tarihinin içinde gezinir. Demirin tarihini yazan bu işler, insanın bir madde ile kurduğu ilişki içinden geçerek, kendini belirleyiş biçimini hatırlama çabasının ürünüdürler. Alet yapabilen bir canlı olarak insanın tarihi, bu bakımdan, yaptığı aletlerin gelişiminin de tarihidir. Demirin bu süreçte nasıl bir değişime denk düştüğünü düşünmeyi önemli kılan da budur. İnsan aklının ürünü olan aletler belirli bir gelişim aşamasına gelemedikçe hayatın kendi sınırlarını aşamadığı düşünülürse, demire doğal tarihi dışında bambaşka bir hayat kuran insanın dünya ile ilişkisi bakımından, belki de hiç durduramayacağı bir süreç başlattığı söylenebilir. Geriye, bu süreci insan ve doğa yararına etkilemeyi sağlayacak bir düşünme tarzı içinde davranmak kalır.

Osman Dinç'in işleri, bu düşünme tarzının getirdiği sonuçlar olarak görülebilir. Dinç, demirin tarihi ile ilgilenirken, öyle anlaşıyor ki, aslında insanın demiri bilmesi süreciyle ilgileniyor. Demirle ilgili ilk bilgilerin doğurduğu ilk ürünlerden bu yana geçen zamanda, insanın demire neden ilgilendiği sorusunun eskimesine fırsat vermeyecek şekilde çoğaldı demire ilişkin bilgisi. Bir söyleşide, "Demirle neden ilgileniyorum ben?"² diye soruyor Osman Dinç ve yanıtıyor: "...demir büyük yıldızların en uzun ömürlü maddesi. Karadeliklerin etrafının demir olması gerektiği düşünülüyor, çünkü atom açısından bakıldığında demir en uzun ömürlü atom, örneğin helyum kurşuna dönüşüyor ya zamanla, demir dönüşüyor. Aslında evren normal şartlarda gelişme gösterseymiş, teorik olarak herşey demire dönüşecekti. Bu yüzden, askıda kalmış bir evrende yaşıyoruz. Demirle ilişkimiz garip bir ilişki, düşün-sene kanımız demire çalışıyor, demir işliyoruz, yeryüzünün % 40'ı demir. Demirle ilişkim bu."

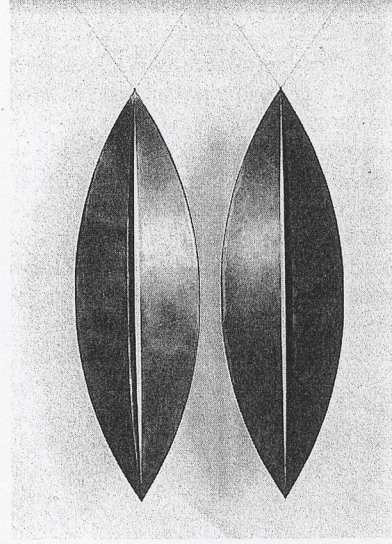
Demiri ilk kez alet yapımında kullanan insanla onun kanında dolaştığını bilen insan arasında hayatın kavranışı bakımından ne denli fark olabileceğini düşünmek, askıda kalmış bir evrende hayatın bundan sonra nasıl olacağını düşünmek için iyi bir fırsat olmaz mı?

İlk önce bakırın gizi çözüldü. İnsan neredeyse altı bin yıldır içli dışlı bakırla. Ardından kalayla karıştı bakır ve tunçun sağlamlığına ulaşıldı. Demirle tanışma daha yeni, İsa'dan önce on ikinci yüzyıla doğru. Osman Dinç, demire buluşmayı, insanlığın birkaç binyıla sığabilecek yakın tarihteki başlangıç noktalarından biri sayıncasına "biz hâlâ demir çağını yaşıyoruz" diyor, "...dünyanın demir ihtiyacı her yıl % 20 artıyor, % 20 korkunç bir sayı."

Demirden Önce Buğday Vardı

Braudel Akdeniz kültürünü anlatırken “teslim olmayan bir toprak”³ nitelemesini kullanır. “Uzun zaman başı boş suların egemenliğinde kalmış ovalar”dan, “ovaları tarıma kazandırmak” için “önce bataklık sularını yenmek”, ama “sonradan, sulama işleri için bu suyu temizlenmiş olarak geri getirmek” gerektiğinden söz ederken tahılı sofraya getiren zorlu geçmişin uzak yüzyıllarını anlatır. Braudel’in dile getirdiği zorluklar, tohumun toprağa insan eliyle atıldığı her yerde yaşanmıştır. İnsanın, doğanın kendisini yeniden üretmesinin gizini çözmeye nereden başladığını kestirmek zor. Ancak, tarımsal yaşama geçişle insanın doğa içindeki konumunu yeni bir aşamaya taşıdığı kolayca söylenebilir. Yaşamına süreklilik kazandırmak bakımından daha güvenli duruma gelen insan, böylece yeni arayışlara olanak tanıyacak bir yaşam kültürünü üretmeye elverişli bir konum kazanmış oldu. Belki de bu nedenle insanın daha önce yaptığı her şeyde önceden yaptıklarının izi vardır.

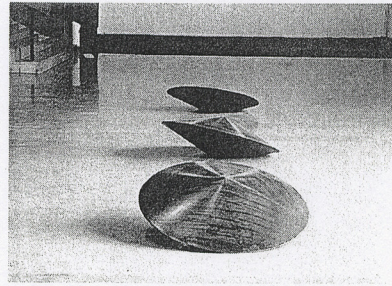
Osman Dinç, insanın içinde bulunduğu yaşam sistemine bu sisteme süreklilik kazandıran öğeler açısından bakar. Dinç, canlı ve cansız öğelerin bir arada bulunduğu bu sistemin, insanın yazgısı bakımından tarihsel önem kazanmış olan öğelerini seçer. Böylelikle, örneğin bir canlı öge olarak buğdayın yalnızca insanın dışındaki koşulların etkisiyle oluşmuş bir edilgen madde olarak algılanmasının önüne geçilmiş olur: Buğdayı, Osman Dinç’in işleri içinde bağlamsız bir *plastik eleman* olarak görüp hayattan koparmak olanaksızdır.

Ses Aleti, 1997, Demir Çağ serisinden (demir)

Cam: Saydam

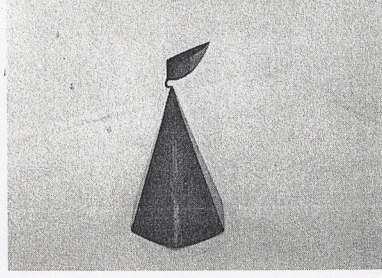
Cam da demirden önce katıldı hayata. İlk cam boncukların üretilmesinden güzellik ve ölümsüzlük sağladığına inanılan malzemelerin konulduğu küçük şişelerin yapılmasına gelindiğinde cam yeni bir yer edinmişti kendisine: Tüm kırılmalı-

Üç Topaç, 1996 Diyaloglar Sergisi, AKM (demir)

ğına karşı koruyup barındırabilen cam: Koruyan, barındıran ama gizlemeyen.

“Isıtıldığı zaman yüksek derecede akıcılık kazanan, akıtıldıkça ve soğudukça katılaştıran, en sonunda da durgunlaşan inorganik bir sistem”⁴ olarak tanımlanıyor cam. Osman Dinç, camı kullanırken bir madde olarak onu tanımlayan tüm özellikleri korur. Camın özelliklerini, söylemek istediklerini söyleyebilecek yeni anlatım yollarına götüren ip uçları olarak kullanır. Dinç’in camın yapısında bulunan anlatım gücünü vurgulayan tavrı, maddenin özelliklerini işlevli kılıyor olmakla, bir anlatıcı olarak hareket alanını daraltmış olmaz. Çünkü, camı kendi özelliklerinden vazgeçmeye zorlamak belki yeni yollar açabilirdi, ama, böylece cam yalnızca bir dolgu malzemesine indirgenmiş olmaz mıydı?

Saydamlık, kuşatıcılık, kimi zaman kırılabilirlik, kimi zaman da sağlamlık, ağırlık ve hafiflik... gibi bir çok özelliğe bürünebilen bir madde Osman Dinç tarafından yeterince zengin bir çeşitlilikle kullanılmıştır. Dinç, camın karakterine bağlı kalır ama onu gerçeklik içindeki kullanım kalıplarından da uzak tutar. İçine buğday yerleştirilmiş cam kaplar yapar ama izleyicide kavanoz çağrışımı uyandırmaz. Böylece izleyici, zahmetsizce algılamadan verimsiz

etkinliğinden uzak tutulmuş olur. Maddenin bilinen kullanım biçimlerini bir-cik olmaktan çıkaran bu yaklaşım, çoğu kez hayatın değişiminin önünde bir engel gibi duran aşinalıkların kırılmasını sağlayabilir.

Buğday, Cam, Demir

Osman Dinç buğdayı, camı ve demiri insanın hayatı paylaştığı birer varlık olarak katar işlerine. Böylelikle insanın, insana ve dünyaya nasıl bakabileceği yolunda bir yöntem önermiş olur. İnsanın elinin altında tuttuğu bu varlıkların, insan eliyle dünyaya nasıl kazandırılmış olduklarını bilmek uzaklarda kalmış başlangıç noktalarını yakınlaştırır. Hayatın yenilenmesi, insanın davranışlarına eşlik eden koşulların değişmesiyle ilgiliyse, Osman Dinç’in işleri, bugün insan hayatında olup da hayata katılım nedenleri unutulmuş olan kimi şeyleri başlangıç koşullarına yaklaşarak görebilmek içindir. □

(1) Sanatçı: Osman Dinç, Söyleşi: Beral Madra, *Arredamento Mimarlık Tasarım Kültürü Dergisi*, Haziran 1998, Sayı: 6, s.113, İstanbul.

(2) agy.

(3) Fernand Braudel, *Akdeniz: Mekan ve Tarib*, s. 19, Çeviren: Necati Erkut, Metis Yayınları, İstanbul 1990.

(4) Ö. Küçükerman, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, s. 312, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul 1997.